

Basläkemedel 2022

Rekommendationer vid preparatval för vuxna.
Utgiven av Läkemedelskommittén i Västmanland.

Kommentarer till baslistans val
www.regionvastmanland.se/baslista

TECKENFÖRKLARING

*utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets
utbytbarhetslista (211130)

- EF** Läkemedel utan förmån
- (F)** Läkemedel med begränsad förmån
- Riskläkemedel för äldre
- FaR, Fysisk aktivitet på recept
- Rekommendation om rökstopp

A Matsmältningsorgan och ämnesomsättning

MATSMÄLTNINGSORGAN

Medel vid mun- och tandsjukdomar

kariesskydd

ökad risk

NaF *munsköljv 0,2 %* Dentan*
(daglig sköljning)
tandkräm

NaF Duraphat*

salivstimulerande

NaF *sugtabl* Fludent

saliversättning (ej läkemedel)

spray Proxident^{EF}

gel Oral Balance^{EF}

smärtlindring

(se avsnitt N Nervsystemet, analgetika,
basbehandling)

lokanestetika

lidokain + epinefrin Xylocain Dental

Adrenalin^{EF}

prilokain + felypressin Citanest Dental

Octapressin^{EF}

antibiotika

1:a hand

fenoximetylpenicillin Kåvepenin*

komplement vid terapivikt efter ca 3 dygn

metronidazol Flagyl*

2:a hand

klindamycin*

antimykotika

nystatin*

flukonazol*

virushämmande (lokal behandling)

penciklovir *kräm* Vectavir^{EF}

aciclovir *kräm* Anti^{EF}

Refluxsjukdom, magsår

pantoprazol*

omeprazol/esomeprazol*

vid eradikering av *Helicobacter*

pylori-positivt magsår

pantoprazol/omeprazol/esomeprazol*

+ amoxicillin*+ klaritromycin*

alternativt vid *pc*-allergi

pantoprazol/omeprazol/esomeprazol*

+ Flagyl*+ klaritromycin*

Antiemetika inkl graviditetsillamående

meklozinklorid

Postafen

prometazin

Lergigan*

Laxermedel

perorala

osmotiskt verkande medel

laktulos*

makrogol

Omnilax*

makrogol komb.

Moxalole*

bulkmedel (ej vid opioidbehandling)

sterkuliagummi

Inolaxol

ispaghulaskal

Vi-Siblin

tarmirriterande medel

Na-pikosulfat

Cilaxoral*

inför *rtg*/koloskopi

Na-pikosulfat komb.

Picoprep

Na-sulfat komb.

Laxabon

rektala

sorbitol + Na-dokusat

Klyx

sorbitol + Na-citrat mm

Microlox

sorbitol

Resulax

Antidiarroika

loperamid*

Antihemorroidalmedel

prednisolon + cinkokain

Scheriproct^{EF}

Digestionsenzym

pankreasenzym

Creon

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets
utbytbarhetslista (211130)

ÄMNESOMSÄTTNING

Typ 2-diabetes

Behandlingen ska vara individualiserad och hänsyn tas till patientens förutsättningar (t ex ålder, vikt, njurfunktion) och eventuell samsjuklighet. För ytterligare information hänvisas till vårdprogram diabetes.

Basbehandling – om ej intolerans eller kontraindikation

metformin*

Tillägsbehandling

vid uttalad fetma (BMI >35)

GLP-1-analog

liraglutid	inj	Victoza
semaglutid	inj (1 g/vecka)	Ozempic
dulaglutid	inj (1 g/vecka)	Trulicity

SGLT-2-hämmare

dapagliflozin	Forxiga
empagliflozin	Jardiance

vid manifest hjärt-kärlsjukdom

GLP-1-analog

liraglutid	inj	Victoza
semaglutid	inj (1 g/vecka)	Ozempic
dulaglutid	inj (1 g/vecka)	Trulicity

SGLT-2-hämmare

dapagliflozin	Forxiga
empagliflozin	Jardiance

vid hjärtsvikt

SGLT-2-hämmare

dapagliflozin	Forxiga
empagliflozin	Jardiance

övriga, t ex normalviktig utan komplex samsjuklighet

DPP-4-hämmare

sitagliptin	tabl	Januvia
linagliptin	tabl	Trajenta

sulfonureid (insulinfrisättare)

glimepirid*

meglitinid (insulinfrisättare)

repaglinid*

GLP-1-analog

liraglutid	inj	Victoza
semaglutid	inj (1 g/vecka)	Ozempic
dulaglutid	inj (1 g/vecka)	Trulicity

SGLT-2-hämmare

dapagliflozin	Forxiga
empagliflozin	Jardiance
linagliptin	Trajenta
sitagliptin	Januvia (reducerad dos)
repaglinid*	

lakttag försiktighet, starta med låg dos.

Risk för hypoglykemi.

Insulin - Enligt rekommendationslista för typ 2-diabetes

medellångverkande insulin (basinsulin)

insulin NPH	Insuman Basal
insulin NPH	Insulatard

långverkande insulinanalog (basinsulin)

2:a hand, om NPH-insulin orsakar nattliga hypoglykemier och metabolt mål inte uppnås vid dosreducering

insulin glargin	Abasaglar
insulin glargin 300 E/ml	Toujeo

snabbverkande insulin (måltidsinsulin)

1:a hand

insulin aspart	Insulin aspart Sanofi
----------------	-----------------------

2:a hand, t ex vid behov av minnespenna

insulin aspart	NovoRapid
----------------	-----------

blandinsuliner

insulin lispro/protamin	Humalog Mix
insulin aspart/protamin	NovoMix

A

Matsmättningsorgan och ämnesomsättning

Typ 1-diabetes

snabbverkande insulin (måltidsinsulin)*1:a hand*

insulin aspart	Insulin aspart Sanofi
	(biosimilar till NovoRapid)

2:a hand, t ex vid behov av minnespenna

insulin aspart	NovoRapid
----------------	-----------

långverkande insulin (basinsulin)*1:a hand*

insulin glargin	Abasaglar
insulin glargin	Toujeo

*2:a hand, inte för nyinsättning, iterering**endast när byte till Abasaglar bedöms olämpligt*

insulin glargin	Lantus
-----------------	--------

B

Blod och blodbildande organ

Antikoagulantia – vid venös tromboembolisk sjukdom*1:a hand*

apixaban	Eliquis
rivaroxaban	Xarelto

2:a hand

dalteparin	Fragmin
warfarin (t ex vid antifosfolipidsyndrom)	

Hemostatika

tranexamsyra*

Järnbristanemi

järnsulfat	Duroferon ^{EF}
------------	-------------------------

järnglycinsulfatkomplex	Niferex ^{EF}
-------------------------	-----------------------

Vid intolerans mot dessa kan Feraccru

testas innan övergång till parenteralt järn.

järnmaltol	tabl	Feraccru ^(F)
------------	------	-------------------------

Järnkarboxymaltos	inj	Ferinject ^(F)
-------------------	-----	--------------------------

Megaloblastanemi

vitamin B 12	Betolvex*
--------------	-----------

folsyra*	tabl 1 mg
----------	-----------

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

Hypertoni

angiotensin II-antagonister

- kandesartan*
- losartan*
- kandesartan + hydroklortiazid*
- losartan + hydroklortiazid*

ACE-hämmare

- enalapril*
- ramipril*
- enalapril + hydroklortiazid*

tiazider

- hydroklortiazid + amilorid
Amiloferm mite*
- bendroflumetiazid*

kalciumantagonister

- lerkanidipin*
- amlodipin*

aldosteronantagonist

- eplerenon*
- spironolakton*

betablockerare

- bisoprolol*
- metoprolol* *depottabl*

alfablockerare

- doxazosin*

Ischemisk hjärtsjukdom

- acetylsalicylsyra* 75 mg
- klopidogrel*

betablockerare

- bisoprolol*
- metoprolol* *depottabl*

nitrater

- glyceryltrinitrat *subl spray* Nitrolingual*
- isosorbidmononitrat Imdur*
- glyceryltrinitrat *buckaltabl* Suscard

blodfettsänkare

- rosuvastatin*
- atorvastatin*
- ezetimib*

Hjärtsvikt

ACE-hämmare

- enalapril*
- ramipril*

angiotensin II-antagonister

- kandesartan*
- losartan*

betablockerare

- bisoprolol*
- metoprolol* *depottabl*

aldosteronantagonist

- eplerenon*
- spironolakton*

loopdiuretika

- furosemid*

Sekundärprofylax; ischemisk stroke

blodfettsänkare

- rosuvastatin*
- atorvastatin*
- ezetimib*

utan kardiell embolikälla

- klopidogrel*
- acetylsalicylsyra* 75 mg

Emboli profylax vid förmaksflimmer

1:a hand

- apixaban Eliquis
- dabigatran Pradaxa
- edoxaban Lixiana
- rivaroxaban Xarelto

2:a hand

- warfarin

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

D Hud- och könssjukdomar

HUD

(lokal behandling om ej annat anges)

Antimykotika

ekonazol	kräm	Pevaryl
ketokonazol	schampo	Fungoral ^{EF}
terbinafin*	kräm	

komb. med kortison

mikonazol + hydrokortison	Cortimyk*
ekonazol + triamcinolon	Pevisone

Peroralt antimykotikum

terbinafin*	tabl
-------------	------

Mjuktgörande

karbamid	Canoderm*
glycerol	Miniderm*
karbamid + NaCl	Fenurit*
propylenglykol	kräm Oiderm
propylenglykol	lotion Propyless*

Klådstillande

peroral behandling, sederande

klemastin	Tavegyl
hydroxyzin	Atarax*

Urtikaria kronisk

desloratadin*	tabl
---------------	------

Glukokortikoider

milda

hydrokortison	Hydrokortison Evolan
hydrokortison	Mildison Lipid

ögonlockseksem

hydrokortison	ögonsalva	Ficortril 0,5 %
---------------	-----------	-----------------

medelstarka

klobetason	Emovat
hydrokortisonbutyrat	Locoid

starka

betametason	Betnovat
mometason*	

Kalcineurinhämmare

(i andra hand vid atopiskt eksem)

takrolimus	Protopic
------------	----------

Psoriasis

avfjällning

Salicylsyrevaselin APL
Salicylsyreolja APL
Salicylsyra i Decubal kräm APL

behandling

kalciipotriol + betam.	gel ^(F) /salva	Daivobet*
kalciipotriol + betam.	kutant skum	Enstilar*

Akne

lindrig akne

adapalen	Differin
bensoylperoxid	Basiron AC ^{EF} 5–10 %

måttlig akne

bensoylp. + adapalen	Epiduo
bensoylp. + klindamycin	Duac ^{EF}
tretinoin + klindamycin	Acnatac ^(F)
lymecyklin*	peroralt
lymecyklin bör kombineras med bensoylperoxid eller annan utvärtes behandling	

Rosacea

azelainsyra	gel	Finacea
metronidazol	gel/kräm	Rozex
ivermektin	kräm	Soolantra ^(F)

ev tillägg

lymecyklin*	peroralt
-------------	----------

Aktinisk keratos

imikvimod	Aldara*/Zyclara*
-----------	------------------

Ge råd om solskydd

KÖNSSJUKDOMAR

Herpes simplex

valaciklovir*	tabl
---------------	------

Klamydia

doxycyklin*	tabl
-------------	------

Kondylom

podofyllotoxin	Wartec
----------------	--------

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

GYNEKOLOGI

Antiinfektiva medel

candida

flukonazol*	<i>peroralt</i>	
klotrimazol	<i>lokalt</i>	Canesten

bakteriell vaginos

dekvalinium	<i>vaginaltabl</i>	Donaxyl*
metronidazol	<i>tabl/vag</i>	Flagyl*
metronidazol	<i>vaginalgel</i>	Zidoval

Antikonception

intrauterint inlägg		Levosert/Mirena
subdermalt inlägg		Nexplanon
komb. p-piller		Prionelle*
mellanpiller, gestagen		Desogestrel*
vaginalt inlägg		
		NuvaRing* ^{EF} /Ornibel* ^{EF} /Vagiprev* ^{EF}

Menorragibehandling

tranexamsyra*		
levonorgestrel	<i>intraut inl</i>	Mirena
komb. p-piller		

Förskjutning av mens

medroxiprogesteron		Provera
noretisteron		Primolut-Nor

PMDS (premenstruellt dysforiskt syndrom)

escitalopram		Escitalopram*/Premalex
--------------	--	------------------------

Klimakteriella besvär

kombinationspreparat

sekvens		Novofem
kontinuerlig		Activelle*
	<i>tabl 1/2,5; 1/5 mg</i>	Indivina

östrogen

estradiol	<i>depotplåster</i>	Estradot*
estradiol	<i>transderm spray</i>	Lenzetto
estradiol	<i>tabl 1 mg</i>	Femanest

östrogen ges i kombination med gestagen vid kvarvarande livmoder

gestagen

levonorgestrel	<i>intraut inl</i>	Mirena
medroxiprogesteron		Provera
noretisteron		Primolut-Nor

Postklimakteriella slemhinnebesvär

estrinol	<i>lokalt</i>	Ovesterin
estradiol	<i>lokalt inlägg</i>	Oestring
estradiol	<i>lokalt</i>	Vagidonna* ^{EF} /Vagifem* ^{EF}

UROLOGI

Akut uretärstensmärta

diklofenak*	 <i>supp</i>	
diklofenak	<i>inj</i>	Voltaren* ^{EF}

Blåstömningsproblem

α-receptorantagonist

alfuzosin*	<i>depottabl</i>	
------------	------------------	--

enzymhämmare

finasterid*		
-------------	--	--

Överaktiv blåsa

1:a hand

solifenacin*	 <i>tabl</i>	
tolterodin*	 <i>depotkaps</i>	

2:a hand

mirabegron	<i>depottabl</i>	Betmiga ^(F)
------------	------------------	------------------------

Erektill dysfunktion

sildenafil* ^{EF}	<i>tabl</i>	
tadalafil* ^{EF}		

H Hormoner

Glukokortikoider

betametason	<i>inj/tabl</i>	Betapred*
prednisolon*	<i>tabl</i>	
hydrokortison	<i>inj</i>	Solu-Cortef* ^{EF}
<i>för lokal injektion</i>		
metylprednisolon inj		Depo-Medrol*
triamcinolon inj		Lederspan*

Tyreoidhormon

levotyroxin		Levaxin
-------------	--	---------

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

J Infektioner

För ytterligare information hänvisas till appen Strama Nationell.

Tetracykliner

doxycyklin*

Penicilliner

fenoximetylpenicillin Kåvepenin*

amoxicillin*

flukloxacillin*

pivmecillinam Selexid*

Trimetoprim och sulfonamider

trimetoprim Idotrim

trimetoprim + sulfa Bactrim

Makrolider, linkosamider

erytromycin *tabl* Abboticin^{EF}

erytromycin *oral lös* Ery-Max

klindamycin*

Kinoloner

ciprofloxacin*

Övriga antibakteriella medel

metronidazol Flagyl*

nitrofurantoin*

Antimykotika

flukonazol*

Virushämmande

oseltamivir Tamiflu*

valaciklovir*

M Rörelseapparaten

ANALGETIKA OCH ANTIFLOGISTIKA

Paracetamol och NSAID kan vid behov kombineras.

paracetamol*

NSAID

COX-1

naproxen*

ibuprofen*

ketoprofen Orudis retard

COX-2

etoricoxib*

utvärtes

ibuprofen *gel* Ipre^{EF}

Glukokortikoider

för lokal injektion (se avsnitt H Hormoner)

Giktmedel

akut attack

kolkicin*

NSAID

prednisolon*

profylax

1:a hand

allopurinol*

2:a hand

febuxostat^(F)

Osteoporos

vid hög frakturrisk

alendronat*

zoledronsyra* *iv - rekvisition*

med tillägg av

kalcium + D-vitamin Kalcipos-D forte*

Kalcipos-D*

alternativt kombinationsförpackning

alendronat + kalcium + D-vit. Tridepos

rent D-vitamin

D-vitamin Benferol

D-vitamin Divisun*

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

ANALGETIKA

(se även smärtkort för äldre s 18)
Smärtbehandling med läkemedel är huvudsakligen för korttidsbruk. Det är viktigt att följa upp effekten (smärtlindring och funktion) och ompröva behandlingen inom 2-5 dagar. Detta gäller framförallt opioider.

Nociceptiv smärta

basbehandling

paracetamol*

NSAID

(se avsnitt M Rörelseapparaten, NSAID)

tilläggsbehandling vid otillräcklig effekt (behåll basbehandling)

kortverkande opioider

morfin*

oxikodon*

långverkande opioider

morfin *depottabl* Dolcontin

oxikodon *depottabl* Oxikodon Depot*

buprenorfin* *depotplåster*

Ge profylax mot opioidrelaterad förstoppning (se avsnitt A Matsmältningsorgan)

Neuropatisk smärta

amitriptylin* (startdos 10 mg)

gabapentin*

duloxetin*

Nociplastisk smärta

- långvarigt smärtsyndrom

Multiprofessionell smärtrehabilitering förordas. Effekten av läkemedel är begränsad, men amitriptylin kan minska smärta och förbättra sömnen.

Samsjuklighet (depression och ångest) är vanligt och då kan SNRI vara ett alternativ/övervägas som tillägg.

NEUROLOGI

Migränmedel

anfallskuperande

antiemetika vid behov
(se avsnitt A Matsmältningsorgan, antiemetika)

1:a hand

acetylsalicylsyra *brustabl* Bamyk koffein*^{EF}

naproxen*

paracetamol*

2:a hand

sumatriptan* *tabl 50 mg/inj*

rizatriptan*

zolmitriptan *nässpray* Zomig Nasal^(F)

profylaktiska

1:a hand

metoprolol* *depottabl*

2:a hand

amitriptylin*

kandesartan*

topiramat*

Antiepileptika

1:a hand

lamotrigin

2:a hand

levetiracetam

Läkemedel vid Parkinsons sjukdom

levodopa Madopark*/Quick/Mite

pramipexol* *depottabl*

Restless legs

pramipexol* *tabl/depottabl*

Sekundärprofylax; ischemisk stroke

(se avsnitt C Hjärta och kretslopp)

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

N Nervsystemet

PSYKIATRI

Tillfällig behandling av ångest

prometazin
alimemazin*
hydroxizin Lergigan*
Atarax*

För behandling av tillfällig ångest hos äldre,
se Läkeemedelsbehandling av de mest sjuka
och sköra äldre

Behandling av ångest

SSRI

escitalopram*
sertralin*
fluoxetin*

SNRI

duloxetin*
venlafaxin* *depotkaps*

övriga

mirtazapin*

Behandling av depression

SSRI

escitalopram*
sertralin*
fluoxetin*

SNRI

duloxetin*
venlafaxin* *depotkaps*

övriga

mirtazapin*
bupropion*

Sömnmedel

melatonin
propiomazin Melatonin AGB ^(F)
Propavan

LÄKEMEDEL VID DEMENSSJUKDOM

Alzheimers sjukdom och blanddemens

mild till måttligt svår demens

kolinesterashämmare

donepezil*
galantamin*
rivastigmin*

måttlig till svår demens

NMDA-receptorantagonist

(som tillägg till kolinesterashämmare
eller som monoterapi, även i tidigare skede
vid exempelvis intolerans mot kolinesteras-
hämmare)
memantin*

BPSP (Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demens)

Se Läkeemedelsbehandling av de mest sjuka
och sköra äldre

LÄKEMEDEL VID BEHANDLING AV BEROENDETILLSTÅND

Alkoholberoende

disulfiram Antabus
akamprosat Campral
naltrexon*

Nikotinberoende

1:a hand

nikotin *tuggummi/plåster/sugtabl mm*
flera preparat

2:a hand

vareniklin Champix^(F)

Inhalatorfolder
www.regionvastmanland.se/lkastma

Astma

långverkande $\beta 2$ -stimulerare + inhalationssteroid (LABA + ICS)

inhalationspulver
 formoterol + budesonid Bufomix Easyhaler
 formoterol + budesonid Symbicort Turbuhaler
 (för sällananvändare - lång hållbarhet)
 formoterol + beklometason
 Innovair nexthaler

inhalationsspray
 formoterol + beklometason Innovair

kortverkande $\beta 2$ -stimulerare (SABA)

inhalationspulver
 salbutamol Buventol Easyhaler
 terbutalin Bricanyl Turbuhaler
 (för sällananvändare - lång hållbarhet)

inhalationsspray
 salbutamol Airomir/Airomir Autohaler

antileukotriener

montelukast*

långverkande antikolinergika (LAMA)

inhalationsspray
 tiotropium Spiriva Respimat

KOL

För behandlingsrekommendation se
www.regionvastmanland.se/lkkol

kortverkande bronkdilaterare vid behov

inhalationspulver
 salbutamol Buventol Easyhaler
 terbutalin Bricanyl Turbuhaler
 (för sällananvändare - lång hållbarhet)

inhalationsspray
 salbutamol Airomir/Airomir Autohaler

underhållsbehandling

långverkande antikolinergika (LAMA)

inhalationspulver
 tiotropium Braltus
inhalationsspray
 tiotropium Spiriva Respimat
 och/eller

långverkande $\beta 2$ -stimulerare (LABA)

inhalationspulver
 indakaterol Onbrez Breezhaler
inhalationsspray
 olodaterol Striverdi Respimat

långverkande $\beta 2$ -stimulerare + antikolinergika (LABA + LAMA)

inhalationspulver
 indakat. + glykopyrr. Ultibro Breezhaler
inhalationsspray
 olodaterol + tiotropium Spiolto Respimat

bronkvidgande för nebulisator

salbutamol + ipratropium Ipramol*

tilläggsbehandling vid upprepade exacerbationer med inhalationssteroid + långverkande $\beta 2$ -stimulerare (LABA + ICS)

inhalationspulver
 formoterol + budesonid Bufomix Easyhaler
 formoterol + beklometason
 Innovair nexthaler

inhalationsspray
 formoterol + beklometason Innovair

övrigt

Spacer vnr 73 41 00 L'espace

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbytbarhetslista (211130)

R Andningsorgan

Allergi

antihistaminer

desloratadin*
cetirizin*

vid akuta allergiska tillstånd

adrenalin Emerade/EpiPen/Jext
desloratadin*
betametason*

Allergisk rinit

nasala steroider

mometason*
budesonid Desonix*
flutikason + azelastin Dymista*

Icke-allergisk rinit

nasala steroider

mometason*
budesonid Desonix*

Rinnsnuva

ipratropium Atrovent Nasal

S Ögon och Öron

ÖGON

Allergisk konjunktivit

1:a hand

Na-kromoglikat *ögondr* Lecrolyn sine
levokabastin *ögondr* Livostin

2:a hand

olopatadin *ögondr* Opatanol
ketotifen *ögondr* Zaditen

Bakteriell konjunktivit

1:a hand

kloramfenikol *ögondr/ögonsalva*

2:a hand

azitromycin *ögondr* Azyter

Smörjande

vaselin + paraffin Oculentum simplex APL

Tårsättning

hypromellos
karbomer Hyprosan^(F)
Oftagel

ÖRON

Eksematös extern otit

betametason *örondr* Diprotit^{EF}
fluocinolonac. *örondr* Otazem

Infektiös extern otit

glukokortikoid + antib. Terracortril m
örondr Polymyxin B

vid svikt och fynd av

Pseudomonas vid odling

ciprofloxacin *örondr* Ciloxan

* Utbytbara läkemedel enligt Läkemedelsverkets
utbytbarhetslista (211130)

Säker läkemedelsordination i Cosmic och Pascal

På akuten

- Kontrollera om patienten är dospatient.
 - *Om dospatient:* Säkerställ att läkemedelslistan i Cosmic stämmer överens med ordinationerna i Pascal.
 - Kontrollera vilka läkemedel patienten tar. Glöm ej receptfria och naturläkemedel! Observera Waran.
 - Justera läkemedelslistan så den blir som du tänkt dig.
 - Signera att läkemedelslistan är godkänd för administrering.
-

Löpande under vårdtiden

- Kontrollera om patienten är dospatient.
 - Gör läkemedelsavstämning dag 1 dvs kontrollera att läkemedelslistan stämmer. Observera Waran!
 - Säkerställ att ordinationsorsak finns på varje ordination.
 - Kom ihåg att dokumentera *alla* förändringar av läkemedelsbehandlingen i läkemedelslistan! Särskilt viktigt vid förändringar i behandlingens längd och dosering.
 - Tag ställning till pausade läkemedel.
 - Ange en utsättningsorsak vid utsättning av läkemedel.
 - Skapa läkemedelsvarningar vid ev utsättning av läkemedel pga överkänslighet.
 - Genomför vid behov en fördjupad läkemedelsgenomgång.
-

Vid utskrivning

- Säkerställ att alla ordinationer är korrekta avseende dosering, behandlingstid och ordinationsorsak.
 - Signera läkemedelslistan när du justerat den och avsluta administreringsgodkännande.
 - Skriv ut läkemedelsberättelse/utskrivningsmeddelande.
 - Skriv ut en aktuell läkemedelslista till patient.
 - *Om dospatient:* Uppdatera listan i Pascal så den överensstämmer med Cosmic.
 - Utfärda recept för de som inte är dospatienter.
-

Vid problem med ovanstående är utskrivande enhet ansvarig tills problemet är löst.

Att tänka på kring beroendeframkallande läkemedel

Vid förskrivning

- Överväg annan behandling, beroendeframkallande läkemedel (BFL) är inget förstahandsval.
- Gör riskbedömning, skriv läkemedelsplan och uppföljning i Cosmic, notatet dokumenteras under sökord Beroendeframkallande läkemedel.
- Informera patient om riskerna med läkemedlet, dela ut patientinformation och inhämta samtycke till läkemedelsförteckningen, finns som blankett i Cosmic.
- Kontrollera läkemedelsförteckning i NPÖ eller Pascal vid behov (samtycke krävs).
- Förskriv minsta förpackning, kortare tid än vad förpackningen räcker till kan anges.
- Kom ihåg att dokumentera uppföljning under sökord BFL.

Riskbedömning substansbruksyndrom innan förskrivning

LÅG RISK

- Ålder > 45 år
- Ingen anamnes eller hereditet för beroendesjukdom
- Ingen psykiatrisk samsjuklighet
- Stabil social situation

- Specifik orsak till smärttillstånd
- Välmotiverad och villig till deltagande i aktiv rehabilitering

MEDEL RISK

- Ålder < 45 år
- Tidigare depression eller ångestsjukdom
- Hereditet för beroendesjukdom
- Tidigare beroendesjukdom
- Spridd smärtbild i tre kroppsregioner
- Svårigheter med coping och acceptans

HÖG RISK

- Äldre tonåringar och unga vuxna
- Pågående psykiatrisk sjukdom
- Pågående beroendesjukdom
- Neuropsykiatriskt tillstånd framförallt om obehandlat
- Instabil emotionell eller antisocial personlighetsstörning
- Utsatt psykosocial situation
- Smärta i alla fyra kroppsregioner
- Mycket hög smärtskattning
- Bristande motivation till rehabilitering
- Stor brist på coping och acceptans

Vid misstanke om substansbruks- syndrom/läkemedelsberoende

Informera patienten muntligt och lämna skriftlig information, finns som blankett i Cosmic samt på 1177. Riskbedöm och sätt ev diagnos och registrera i uppmärksamhets-signalen.

Substansbrukssyndrom - definition

Ett problematiskt bruk av substans som leder till klinisk signifikant funktionsnedsättning eller lidande med minst två av följande kriterier uppfyllda under en 12-månaders period.

1. Substans intas ofta i större mängd eller längre tid än vad som avsågs
2. Önskan om, eller misslyckade försök att begränsa eller kontrollera bruket
3. Mycket tid ägnas åt att skaffa eller använda substans eller återhämta sig från substans effekter
4. Sug efter substans
5. Upprepat bruk vilket leder till misslyckanden inom arbete, skola eller i hemmet
6. Fortsatt bruk trots konsekvenser av social och mellanmänsklig natur
7. Sociala, yrkes- eller fritidsaktiviteter överges eller minskas pga substans bruket
8. Upprepat bruk i situationer som medför risk för fysisk skada
9. Fortsatt bruk trots vetskap om fysiska och psykiska besvär orsakat av bruket
10. Toleransutveckling
11. Abstinens

Obs, de två sista kriterierna anses inte uppfyllda om BFL används under strikt medicinskt kontrollerade former. Kriterier svårighetsgrad: lindrigt; 2-3, medelsvårt; 4-5, svårt; ≥6.

Diagnossättning och registrering i uppmärksamhetssignalen

Kod F11.2, ändra till "Opioidbrukssyndrom"

Kod F13:2, ändra till "Substansbrukssyndrom orsakat av sedativa och hypnotika"

Kod F19:2, ändra till "Substansbrukssyndrom orsakat av flera substanser"

Bara när diagnos är fastställd, gör en över- känslighetsvarning mot läkemedel i Cosmic:

- Välj ATC-koder: sök via läkemedlets namn
- Välj Reaktion: Annat – Varning
- Allvarlighetsgrad: Skadlig
- Visshetsgrad: Verifierad

Vid ej satt diagnos används signalen vårdrutinavvikelse och förskrivnings-restriktion.

Vid behov av stöd

För frågor om smärtrehabilitering, *kontakta Smärtrehab*

För frågor om smärtanalys, *kontakta Smärtmottagningen*

För stöd kring beroendefrågeställningar och hjälp med nedtrappning, *kontakta Beroendemottagningen*

Kort om behandling av opioider

- Om opioid är indicerat vid akut smärta, ordinera minsta förpackning – kort behandlingstid (2-5 dagar).
- Tänk på att 5 mg oxikodon är ekvipotent mot 10 mg morfin, dvs 2:1.
- Vid behov av opioid vid långvarig smärta, tänkt intermittent korttidsbehandling, ej kontinuerlig behandling.

ÄLDRE OCH LÄKEMEDEL

Olämpliga läkemedel (preparat som bör förskrivas restriktivt)

Användningen av dessa läkemedel leder i hög grad till biverkningar. Nyttan av behandlingen ska vägas mot riskerna och medicineringen bör fortlopande omprövas.

Läkemedelsgrupp/substans	Kommentar	Förslag lämpligt alternativ
Långverkande bensodiazepiner/bensodiazepinliknande (ex. diazepam, zolpidem)	Risk för dagtrötthet, kognitiva störningar, muskelsvaghet och balansstörningar	oxazepam [#] (kortvarigt bruk), zopiklon [#] (kortvarigt bruk), melatonin
Läkemedel med betydande antikolinerg effekt:	Risk för kognitiv svikt/konfusion, urinretention, muntorrhet och förstoppning	
→ medel vid överaktiv blåsa (ex. oxybutynin, solifenacin, tolterodin)	"Överaktiv blåsa" kan bero på kognitiv svikt/demens och då är dessa medel i regel verkningslösa och kan dessutom ge sämre kognition	se Läkemedelsbehandling av de mest sjuka och sköra äldre, Urininkontinens mirabegron (Betmiga) [*] men tveksam effekt vid kognitiv svikt
→ vissa lugnande och antihistaminer; hydroxizin (Atarax), alimemazin och prometazin (Lergigan)	Senil klåda är vanligt och beror på torr hud	Mjukgörande vid torr hud. Vid urtikaria kan antihistamin prövas. Vid tillfällig ångest/oro kan oxazepam [#] prövas en kortare tid.
→ propiomazin (Propavan)	Även risk för restless legs och dagtrötthet	zopiklon [#] (kortvarigt bruk), melatonin
→ tricykliska antidepressiva (t ex klomipramin, amitriptylin)	Kan dock prövas i låg dos vid neuropatisk smärta	se Psykiatri – Behandling av depression
Tramadol och kodein (t ex Citodon, Panocod, Treo comp)	Risk för yrsel, konfusion och illamående	se nästa uppslag
Sulfonylureider (SU-preparat: glimepirid)	Risk för allvarlig och långvarig hypoglykemi	se diabetesavsnittet

[#] Ej på Basläkemedel 2022. ^{*} Kontraindicerat vid obehandlad hypertoni. Försiktighet vid hjärtkärlsjukdom.

ÄLDRE OCH LÄKEMEDEL

Tänkvärt och tänk efter!

Läkemedel/läkemedelsgrupper som hos äldre innebär ökad risk för biverkningar. Beakta alltid njurfunktion (eGFR).

Läkemedelsgrupp/substans	Kommentar
Protonpumpshämmare	Risk för utsättningsssymtom. Trappa ned dos över minst en månad. För profylaktisk PPI-terapi se Läkemedelsbehandling av de mest sjuka och sköra äldre.
ASA	Klart ökad blödningsrisk. Indikationen bör omvärderas med jämna mellanrum.
Digoxin	Endast som tillägg för frekvensreglering hos patienter med förmaksflimmer. Smal terapeutisk bredd. OBS! Njurfunktion. Mät s-digoxin.
Loopdiuretika	Risk för dehydrering. Överväg dosminskning alt. dosering vid behov.
COX-hämmare	Se nästa uppslag
Gabapentin	Starta med 100 mg/dag, upptrappning till 100 mg x 3 → utvärdera. OBS! Njurfunktion.
Neuroleptika (Antipsykotika)	Endast vid behandlingskrävande psykotiska tillstånd. Omvärdera indikation efter 2–3 veckor. Dosminska eller sätt ut? Maxdos: haloperidol 2 mg/dygn och risperidon 1,5 mg/dygn. Risk för extrapyramidala symtom, kognitiva störningar, sedering, ortostatism, fall. Ökad mortalitet hos demenssjuka.
Oxazepam	Dosberoende risk för ökat fall och trötthet. Olämpligt i dos > 30 mg.
SSRI	Risk för utsättningsssymtom. Om möjligt trappa ned dos över några månader.
Citalopram > 20 mg/d eller Escitalopram > 10 mg/d	Risk för QTc-förlängning och arytmier.

ÄLDRE OCH NOCICEPTIV SMÄRTA

Beakta alltid njurfunktion (eGFR)

Viktigt bedöma smärtmekanism: nociceptiv, neuropatisk eller nociplastisk. Smärtskattning viktig för uppföljning av behandling. Smärtskattningsinstrument t ex VAS och vid kognitivt svikt SÖS-stickan eller "Abbey pain scale".

Icke-farmakologisk behandling

Läkemedelsbehandling: 1:a hand

Läkemedelsgrupp/substans

Preparat/Dos

Kommentar

paracetamol

Maxdos 3 g/dygn

I första hand vid all nociceptiv smärta

COX-hämmare (NSAID inkl. COX-2-hämmare)

Välj kortverkande preparat dvs naproxen eller ibuprofen

Riskläkemedel för äldre
Endast vid inflammatoriska tillstånd
Endast som kort-kur (1–2 veckor) och halva "normaldosen"
Stor försiktighet vid hjärtsvikt el. nedsatt njurfunktion
Kontraindicerat vid eGFR < 30 ml/min

Läkemedelsbehandling: Tilläggsbehandling vid otillräcklig effekt vid framför allt målign smärta eller smärta i livets slutskede

Evidens saknas för att opioider har bra effekt på långvarig icke-målign smärta och de kan dessutom orsaka allvarliga biverkningar.

- Vid behov av tillägg till paracetamol, gå direkt till opioider.
- Planera (om relevant) behandlingstid/utsättningsdatum och uppföljning.

Läkemedelsgrupp/substans

Preparat/Dos

Kommentar

oxikodon

Startdos 5 mg x 2

Även om eGFR < 30 ml/min. Finns som oral lösning, OBS! Ekvipotens 2:1 mot morfin

morfin

Startdos 5–10 mg x 2

Ej om eGFR < 60 ml/min

buprenorfin

Depotplåster
Startdos 5 mikrogram/tim

Vid sväljsvårigheter
Ej njurfunktionsberoende

fentanyl*

Depotplåster
Startdos 12 mikrogram/tim

Vid sväljsvårigheter
Ej njurfunktionsberoende

Tramadol och kodein ska EJ användas till äldre – Riskläkemedel!

Samtliga opioider bör kombineras med läkemedel mot förstoppning och eventuellt illamående

Förstoppning: Forlax, Omnilax eller Laktulos. Ej bulkmedel t ex Vi-Siblin, Inolaxol

Illamående: Postafen

ÄLDRE OCH NEUROPATISK SMÄRTA

Beakta alltid njurfunktion (eGFR)

Viktigt bedöma smärtmekanism: nociceptiv, neuropatisk eller nociplastisk. Smärtskattning viktig för uppföljning av behandling. Smärtskattningsinstrument t ex VAS och vid kognitivt svikt SÖS-stickan eller "Abbey pain scale".

Läkemedelsgrupp/substans

Preparat/Dos

Kommentar

1:a hand

gabapentin

startdos 100 mg till natten, upptrappning till 100 mg x 3 → utvärdera

OBS! Njurfunktion
Ej vid eGFR < 30 ml/min
Risk för förvirring vid högre doser eller vid snabb upptrappning

amitriptylin

startdos 10 mg till natten

Kan användas trots att det är **riskläkemedel för äldre**
Maxdos 30 mg/dygn

duloxetin

startdos 30 mg x 1

Ej antikolinerg bieffekt
Ej vid eGFR < 30 ml/min

2:a hand

Evidens saknas för att opioider har bra effekt på långvarig icke-malign smärta och de kan dessutom orsaka allvarliga biverkningar.

REKOMMENDATIONER FÖR FYSISK AKTIVITET FÖR ÄLDRE

- Regelbunden fysisk aktivitet under veckans alla dagar, sträva efter att nå 7 000–10 000 steg per dag
- Begränsa långa perioder av stillasittande
- Pulshöjande fysisk aktivitet 150–300 minuter per vecka
- Balansträning tre dagar i veckan + fallprevention
- Tänk på att rörelse kan vara den bästa smärtlindringen

Rekommendationer för fysisk aktivitet, vuxna 18-64 år

- Regelbunden fysisk aktivitet under veckans alla dagar, begränsa långa perioder av stillasittande.
- Pulshöjande fysisk aktivitet 150–300 minuter per vecka. Den högre dosen riktas framför allt till personer med hög grad av stillasittande.
- Muskelstärkande aktivitet minst två gånger per vecka.
- All rörelse räknas och främjar hälsa även om man inte uppfyller rekommendationen. Lite är bättre än inget!

Hälsocenter Västmanland ger stöd till förbättrade levnadsvanor till alla västmanlänningar över 16 år. Skicka hänvisning via konsultationsremiss eller meddelande i Cosmic.

Du kan även tipsa patienten att boka tid på egen hand via 1177 e-tjänster eller via telefon 021-17 64 00.

Webbplatser

Nationellt kliniskt kunskapsstöd (NKK) www.nationelltklinisktkunskapsstod.se

Hälsocenter i Västmanland www.regionvastmanland.se/halsocenter

Fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling www.fysss.se

Rekommendationslistor för läkemedel – SIL Online silonline.silinfo.se

1177 Vårdguiden www.1177.se

Läkemedelsboken www.lakemedelsboken.se

Janusinfo, Janusmed interaktioner och Nationellt ordnat införande av nya läkemedel www.janusinfo.se

Läkemedel, Region Västmanland www.regionvastmanland.se/lk

Läkemedelskommittén i Västmanland
tel 021-17 56 97 lakemedelskommitten@regionvastmanland.se